

COMMONS JOHN ROGERS

Abstrakt:

John Rogers Commons byl zakladatelem právního směru institucionalismu. Rozpracoval teoretické základy reformních opatření a podílel se na jejich uvádění do praktického života. Zaměřoval se na instituce a jejich vývoj, na veřejnou ekonomiku a konflikty zájmů. Hledal pozitivní aspekty v americké společnosti. Věřil, že řada problémů kapitalistického rázu může být odstraněna institucionálními reformami. Velkou roli přisuzoval státu, který by měl řešit protichůdné ekonomické zájmy a napomáhat řešit zájmové konflikty mezi zaměstnanci a zaměstnavateli, a mezi výrobcí a spotřebiteli.

Ústředním problémem ekonomické teorie by mělo být zkoumání „kolektivních akcí“. Za nejdůležitější z ekonomických transakcí považoval manažerské transakce, které zahrnují vykonávání příkazů mezi nadřízenými a podřízenými ve firmě.

Klíčová slova:

Americký institucionalismus, institucionální reformy, transakční náklady, rozdělovací transakce, vztahy vzájemné závislosti, stát blahobytu, kolektivní vyjednávání, rozdělovací transakce

Key words:

American institutionalism, institutional reform, transaction cost, distributing transaction, interdependent relations, welfare state, collective bargaining, partititonal transactions

Names:

Coase R., Veblen T., Mitchell J., Clark J. M., Galbraith J. K.

Biografie

John Rogers Commons se narodil 13. října 1862 v Hollansburgu v Ohio. Pocházel tedy z amerického středozápadu. V 80. letech studoval na Univerzitě Johna Hopkinse, která byla považována za nejlepší americkou univerzitu v jeho době a kde získal titul Ph.D. Po ukončení studií vyučoval ekonomii na menších amerických univerzitách (v letech 1890-1899). Jeho názory na problematiku práce jej ale brzy připravily o místo na univerzitě. V následujících čtyřech letech pracoval pro komisi USA pro industriální vztahy. Věnoval se zde studiu odborů

a řešil vztahy mezi zaměstnanci a zaměstnavateli. Především propagoval smířlivá řešení pracovních vztahů.

V roce 1904 přešel na univerzitu ve Wisconsinu [1], kam ho pozval jeho bývalý učitel R. T. Ely. Na této univerzitě shromáždil kolem sebe skupinu mladých ekonomů. Mezi nimi se nacházel i J. K. Galbraith. Tito ekonomové dále pokračovali v rozvoji institucionalismu. Wisconsinská univerzita se tedy stala centrem institucionalismu. Stala se tak zdrojem myšlenek a praktických představ, které směřovaly až k americkému „státu blahobytu“ (welfare state). Skupina J. R. Commons se proslavila především tím, že bojovala za přijetí zákona o sociálním zabezpečení. Tímto zákonem začínají dějiny státu blahobytu v USA v roce 1935.

Své působení na univerzitě střídal s prací ve vládních komisích státu Wisconsin. Zajímal se především o regulaci veřejně prospěšných podniků. Dále řešil vztahy mezi pracujícími a managementem. Předmětem jeho publikování byly především články o odměňování dělníků, o pojištění v nezaměstnanosti a též o kolektivním vyjednávání.

V roce 1911 se zasloužil o založení Wisconsinské industriální komise, jejímž předmětem zájmu bylo řízení pracovních sporů.

Snažil se zřídit národní radu práce. Mělo jít o organizaci, která by se snažila řešit pracovní spory pomocí kolektivního vyjednávání. Chtěl, aby zaměstnanci byli pojištěni v nezaměstnanosti. Dokonce založil hnutí, které později přispělo k jeho zavedení i na federální úrovni. Dospěl ale k názoru, že předpokladem zaměstnanosti je bezesporu stabilizace ekonomiky. Na tuto problematiku se zaměřil a ve 20. letech se stal prezidentem Národní monetární asociace. Tato asociace formulovala programy pro dosažení stability úvěru a cenové hladiny. Programy týkající se kolektivního vyjednávání, pojištění v nezaměstnanosti, penzijního pojištění, ale i další se staly součástí programu známého jako New Deal prezidenta F. D. Roosevelta.

Commonsovo pole působnosti ale bylo velmi široké. Zabýval se evolucí a sociologií právních institucí, ekonomii veřejného sektoru, zájmovými konflikty i dějinami práce. Na rozdíl od Veblena, který byl k americké realitě spíše kritický a pesimistický, Commons kladl důraz na pozitivní stránky ekonomiky a tvrdil, že rozhodující nedostatky lze vyrovnávat pomocí institucionálních reforem. Ekonomii podle Commons nelze redukovat pouze na efektivní alokaci zdrojů mezi alternativní použití, ale musí se zabývat i evolucí institucí. Ekonomická teorie má zkoumat především kolektivní jednání. Individuální jednání totiž není závislé na okolí a je kolektivním jednáním regulováno a sankcionováno.

Úlohu státu spatřoval v koordinaci protichůdných ekonomických zájmů. Stát by měl napomáhat spravedlivě řešit konflikty mezi spotřebiteli a výrobci, zaměstnanci a zaměstnavateli. Domníval se, že síly trhu nejsou schopny řešit zájmové konflikty moderního světa. Moderní industriální společnost vytváří neustále konflikty, jejichž řešení vyžaduje státní zásahy.

Jednotlivci při svém jednání vytvářejí vztahy vzájemné závislosti, které mají charakter spolupráce nebo konfliktu. Směnné relace tvoří pouze část ekonomických vztahů, a rozhodně ne tu nejdůležitější. Za nejdůležitější považoval manažerské transakce. Tyto transakce zahrnují vykonávání příkazů mezi nadřízenými a podřízenými v podniku. Dále jsou to rozdělovací transakce. Při těchto transakcích dochází k rozdělování nákladů a výnosů mezi jednotlivé členy skupiny či organizace. Všechny transakce se odehrávají v institucionálním a právním prostředí.

Commons zavedl pojem transakční náklady. V jeho pojetí jde o náklady, které jsou vynakládány v souvislosti s transakcemi a jejich výše je závislá na charakteru institucí.

Stejně jako Veblen [2], mluví i Commons o dvou rozhodujících institucích. Jsou jimi podnik a firma. Jejich rozdíl spočívá v tom, že cílem podniku jsou optimální výrobní postupy a zvyšování výrobní efektivity. Cílem firmy je však maximalizace zisku. Na rozdíl

od Veblena ale Commons považoval cíle firmy a podniku za zcela neslučitelné. Jejich rozpory by měly řešit institucionální reformy.

Vytvořil teorii rozumné ceny. Tato cena nevzniká pomocí tržního mechanismu, ale vzniká jednáním a postupným sbližováním stanovisek účastníků transakce. Cena je výsledkem dohody. Nad její regulérností bdí nejvyšší soud země. (Holman, 1999, str. 327, 328)

Commonsovy nejdůležitější práce jsou:

„Právní základy kapitalismu“ (*Legal Foundations of Capitalism*, 1924)

„Institucionální ekonomie“ (*Institucional Economics*, 1934).

Institucionalismus

Tento směr se objevil v 90. letech 19. století. Vznikl jako reakce na změny v organizačních formách kapitálu. Změny byly doprovázeny růstem monopolizace ekonomiky. Podstatu institucionalismu tvoří tři základní rysy metodologické povahy.

1. Prvním rysem je nespokojenost s přílišnou abstrakcí neoklasické ekonomie a především s jejím statickým charakterem
2. Druhým rysem je požadavek spojení ekonomické vědy s ostatními společenskými naukami, díky nimž by byl možný interdisciplinární přístup k dané problematice
3. Třetím rysem je nespokojenost s kauzálním empirismem klasické a neoklasické ekonomie, který je nutno nahradit detailními kvantitativními výzkumy.

Představitelé institucionalismu se zabývali popisem sociálních jevů, které nazývali institucemi. Instituce je podle nich organizace různého druhu jako monopol, podnikatelská instituce, odbor, banka, stát, ale také zvyky, tradice, uznávané normy a skupinová psychologie. Pochopení institucí mělo pomoci vysvětlit povahu a transformaci ekonomiky.

Je ale třeba určit, čím se daný jednotlivec řídí.

V institucionalismu vykrytalizovaly dva směry. Prvním z nich je psychologický, druhým právní směr. Představitelem právního směru je právě J. R. Commons. J. R. Commons považuje instituce za historicky proměnné, sankcionované normy společenského jednání.

Snaží se dokázat, že ekonomickou teorii, která by měla vztah k hospodářské realitě, nelze vytvořit na základě analogie s fyzikou a mechanikou. Preferují empiricko-induktivní metodu.

Všechna zobecnění v ekonomické vědě považují za relativní. Každý zákon totiž platí pouze v určitých podmínkách a za působnosti určitých institucí. Soustředí se na stav současného hospodářství a na jeho vývoj v budoucnosti. Problémem institucionalistů je, že učení je příliš popisné. Podle nich má být ekonomie co nejvíce objektivní. Má pouze popisovat určité tendence, nikoli o nich vynášet soudy. Výsledkem tedy není žádná teorie, ale pouze popis ekonomických jevů a procesů, které nazývali institucemi. A dále řešili jejich vliv na lidské chování a jednání.

Vliv institucionalismu byl nejsilnější ve 20. letech 20. století. Od 30. let jeho pozice slábne díky učení Johna Maynarda Keynese a díky intenzivnějšímu šíření matematických metod v ekonomii.

Ekonomové 20. let 20. století se výrazně prosadili v hospodářské politice USA. Jejich názory totiž ovlivnily koncepci New Dealu amerického prezidenta F. D. Roosevelta. (Sojka, 1991, str. 332-334)

Učení J. R. Commonse

J. R. Commons, stejně jako jeho kolega Velen, popisuje dvě instituce. Tyto instituce nazývá podnikem a firmou. Jejich cíle považuje za odlišné. Cílem podniku podle něj jsou optimální výrobní postupy. Tyto postupy by měly zajistit maximální efektivnost výroby.

Naopak cílem firmy je maximalizace zisku. Netvrdí ale, na rozdíl od Veblena, že jsou tyto dvě instituce neslučitelné. Snaha po maximalizaci zisku nevyklučuje plně maximální

efektivnost výroby. Rozpor mezi nimi řeší ekonomická věda, která by měla zkoumat cíle, jež se lidstvo snaží dosáhnout. A pokud jsou tyto cíle v souladu se zájmy jednotlivců, skupin i vrstev, rozpor zanikne. Ekonomická věda může vysvětlit fungování ekonomiky pouze na základě budoucnosti a především na základě poznání lidských ambicí. Toto poznání považuje autor za nejdůležitější s ohledem na to, že ekonomiku řídí lidé, kteří touží po lepším životě.

Hlavním přínosem Commonse je snaha o inkorporaci právních institucí do ekonomie. Commonsova práce zahrnuje již jakýsi zárodek teorie institucionální změny. Autor tvrdí, že zvyky a obyčeje jsou rutinami osvobozujícími mysl pro ty situace, které jsou nečekané. V nich je pak ukryt určitý limitující faktor a vede ke strategickým transakcím. Mění se zvyky a ustálené vzorce chování („working rules“) pak vedou k institucionální změně. Úloha státu spočívá ve smiřování konfliktních zájmů. Vláda musí předcházet nebezpečí totalitárního řešení společenských konfliktů. (*Sojka, 1991, str. 336*)

Teorie rozumné hodnoty

J. R. Commons vytvořil teorii rozumné hodnoty. Jedná se o institucionální výklad ceny na monopolním trhu. Velikost této ceny ovlivňuje vše, co má vliv na úroveň cenové hladiny. Na vývoj cenové hladiny tedy může mít vliv koupěschopná poptávka, činnost bank, průmyslový cyklus a další.

Rozumná hodnota se vytváří vyjednáváním. Účastníci směny postupně snižují stanoviska. Zde je vidět značný rozdíl oproti neoklasické ekonomii, kde se rozumná hodnota tvoří na základě mechanismu dokonalé konkurence. „Cena je výsledkem dohody, nad jejíž regulérností dohlíží nejvyšší soud země.“ (*Sojka, 1991, str. 337*)

O díle Institutional Economics

Ve své nejdůležitější práci *Institutional Economics* Commons reinterpretuje skryté významy v ekonomických konceptech. Postupuje retrospektivně v rámci dějin ekonomických učen. Využívá několik desetiletí zkoumání soudních rozhodnutí k pokusu o výstavbu institucionální ekonomie. Organizace knihy je velmi komplikovaná. Za ekonomické koncepty autor považuje vzácnost (scarcity), časovou dimenzi (futurity), efektivnost (efficiency) a rozumnou hodnotu (reasonable value). Nejdůležitějším pojmem je bezesporu transakce. Proto také institucionální škola bývá často označována za „ekonomii transakčních nákladů“. Obdobně významným je i pojem „pravidla hry“ (working rules).

Commons se snažil vyřešit problém socializace individua, vliv norem společnosti na jednotlivce, na jeho individuální hodnoty a cíle. Nazýval to institucionalizovanou myslí.

Práce už ale zahrnuje i náznaky teorie institucionální změny. „Zvyky a obyčeje jsou rutinami osvobozující mysl pro ty situace, které jsou nečekané.“ (*Mlčoch, L., 2005, str. 13*) V nich je potom určitý faktor limitující a vede ke strategickým transakcím. Proces insitucionální změny tedy završují měnící se zvyky (working rules). Stát by měl smiřovat konfliktní zájmy a omezovat ekonomickou sílu na přiměřenou úroveň. Důležité jsou ale i nástroje, které mají zabránit totalitnímu řešení společenských konfliktů.

Transakce

Transakce jsou základní jednotkou v institucionální ekonomii. Jedná se o akt směny mezi účastníky smluvního vztahu. Mohou jimi být jak fyzické, tak právnické osoby. Může jít o transakci jednorázovou, příležitostní, či opakovanou. Jako příklad lze uvést, že prodej elektrárny je transakcí jednorázovou nebo nanejvýš příležitostní. Většina přímých investic je totiž buď příležitostných nebo jednorázových. Jedná-li se ale naopak o převody peněz z účtu na účet jako spekulativní transakce, četnost už je vysoká. Zásobování supermarketu je bezpochyby opakovanou transakcí v intervalu hodin nebo dní. Zvláštní roli v transakci

hraje míra jedinečnosti, či neopakovatelnosti. Institucionální ekonomie zdůrazňuje tuto jedinečnost jako zvláštní rozměr transakce, která pak ovlivňuje průběh smluvního vztahu a též i výši transakčních nákladů. Toto platí jak pro aktiva fyzická (myšleno kapitál), tak pro aktiva lidská. Sounáležitost mezi naprostou homogenitou aktiv a specifičností si lze dobře představit na příkladu nekvalifikovaných pomocných pracovních sil a krizového manažera, který jako jeden z mála dokáže odvrátit bankrot a sanovat podnik.

Transakční náklady lze vyložit jako náklady na provoz ekonomického systému. Nebo lze vykládat jako jakousi analogii tření ve fyzikálních systémech. Hlavní proud však zatím nemá nástroje k zachycení těchto tření. Firmu v mikroekonomii chápeme především jako produkční funkci. Institucionální ekonomie chápe firmu jako množinu smluv a struktur ovládnutí. Vývoj kapitalistické ekonomiky lze formulovat jako historii smluvních problémů. Ekonomie hlavního proudu chápe toto tření jako důsledek monopolních praktik, či selhání trhu. Institucionální ekonomie ukazuje, že jejich existence je naopak způsobena efektivností, jinak řečeno úsporami transakčních nákladů. (Mlčoch, 2005, str. 31,32)

Poznámky:

[1] Kromě toho, že byl Commons profesorem na University of Wisconsin, byl i významným praktickým politikem. Spolu s M. Lafolettem byl duší pokrokového Wisconsinského zákonodárství. To se poté stalo vzorem pro řadu federálních zákonů. Jedním z nich byl například antitrustový zákon.

[2] Ve svých názorech překročil Veblenovy teze. Zdůrazňoval důležitost legislativní regulace a soudnictví pro rozvoj institucí.

Použitá literatura:

BROŽOVÁ, D. (2006): *Malé dějiny ekonomického myšlení*. Oeconomica, Praha, 2006.

HOLMAN, R. a KOL. (1999): *Dějiny ekonomického myšlení*. C. H. Beck, Praha, 1999.

MLČOCH, L. (2005): *Institucionální ekonomie*. Karolinum, Praha 2005

SOJKA, M. (1991): *Dějiny ekonomických teorií*. Vysoká škola ekonomická v Praze, Praha, 1991

21. 4. 2008

Ivana Čapková

3. ročník, K05372